

**МОНГОЛЫН ОЛОНХГҮЙ ПАРЛАМЕНТЫГ СУДЛАХ
ОНОЛ АРГА ЗҮЙН АСУУДАЛД**

Ж. ТӨРТӨГТОХ

*Доктор, профессор, МУИС, ШУС, Нийгмийн Ухааны Салбар,
Улс Төр Судлалын Тэнхим*

Ц.АЛТАНСҮХ

Магистрант, Улс Төр Менежментийн Академийн багш

Түлхүүр үг: Hung parliament, Хаан сонголт, Олонхгүй парламент, Олон улсын жишиг, Хууль эрх зүйн зохицуулалт

Товч утга: Манай улс Парламентын засаглалыг төлөвшүүлэн өдгөө зургаан сонгуулийн үр дүнд засгийн газраатайван, үндсэн хуулийн дагуу өөрчлөн сольж ирлээ. Сонгуулийн үр дүнд бий болох олонх нь засгийн газраа байгуулдаг Вестминстер загвартай улс орнуудад парламентын сонгууль аль нэг намыг олонх болгохгүй байх тохиолдол дэлхий нийтэд байдаг. Энэ тохиолдол манай улсын хувьд хоёр дахь удаагаа тохиож байгаа нь энэ цаг үе болоод байна. Ийм тохиолдолтой тулгарсан аль ч орны хувьд Засгийн газрыг байгуулах, тогтвортой, үр өгөөжтэй бодлого зэрэг нь анхаарлын төвд орж байна.

Манай энэ удаагийн олонхгүй парламентыг сонгуулийн системийн өөрчлөлттэй холбож болох ч мөн улс төрийн намуудын иргэдээс хүлээх дэмжлэг буурсан, иргэд улс төрийн нам цаашлаад улс төрд итгэх итгэл алдарсан гэх олон үндэслэл бүхий таамаг бас байна. Эдгээрээс үзэхэд манайд олонхгүй парламент тохиох давтамж олшрон ойртох зүй тогтол байхыг үгүйсгэж болохгүй юм. Иймд олонхгүй парламент, түүний үүсэх боломжит нөхцөлийг дурдан дэлхийн улс орнуудад үүссэн тохиолдол зохицуулсан жишигийг харгалзан үзэж өөрийн орны хувьд тогтолцооны сул тал, орчин үеийн улс төрийн институцын хөгжил, эрэлтэд нийцүүлэн боловсронгуй болгох боломжийг арга зүйн хувьд авч үзсэн болно.

Abstract: Parliament authority has been developed in Mongolia for 6 years as well as it has been changed in peaceful way by the constitution. In some countries those specific political modeled such as Westminster it happens that usually the party which won the most majority of the vote got power in the parliament. In order to other parties would not able to have much rights in the parliament. This kind of case has been occurred twice in Mongolia. For that case it's important to have a proper political conception to establish a new government.

The result of today's less majority of parliament is caused of the vote change as well as support trust, or belief from public has been dropped for political parties.

There for it looks like Mongolian parliament with less majority vote there is high rate of reputation of more often. This paper studies the experiences of growth and recovery of other countries on the similar situations that has less majority vote parliament and also the weak side and development of political institutions has been showed by the compared results.

*****

Удиртгал

Монголчууд бид Ардчилсан үндсэн хуулиа баталсанаас өдгөө нэгэнт 20 жилийг хол туулсан байна. Дэлхий нийтийн туршлагаас үзэх аваас ардчилсан төрийн тогтолцоо байгууламжийг буй болгож тогтворжуулахад ихэнх улс үндэстэн ойролцоогоор 20 орчим жилийг зарцуулж байжээ¹. Ингэж үзвэл Монголын ардчилал эрийн цээнд нэгэнт хүрсэн гэж үзэж болох юм. Бидний замнаж буй Ардчилал Монголын түүхэнд анх удаа тохиож буй үйл явц уу, өмнө нь хэзээ нэгэн цагт тохиож өдгөө давтагдаж буй хэрэг үү гэсэн асуултад хариу өгөх нь ардчиллын талаарх бидний уламжлал, туршлагыг харуулах ач холбогдолтой байж болох юм. Энэ тохиолдолд ХХ зууны эхэн үеийн Үндэсний ардчилсан үзэл санаа, өрнөлийг үндэс болгон Монгол орныг ардчиллын туршлагатай орон, “ардчиллыг сэргээн тогтоож буй орон”² гэж үзэж болдог байна. Хэрэв ардчилал нэгэнт тогтсон бол түүнийг хэрхэн тогтоож барих бататгах нь аль ч орны өмнө тулгарах нь тодорхой³ аж. Өнгөрсөн зуунд алдсан Ардчиллыг ирээдүйд

¹ МУШУА-ФСЭЗ хүрээлэн “Монголын ардчиллын төлөвшил” УБ 2011 он 60 ху үз

² “Ардчиллыг шинээр болон сэргээн тогтоосон орнуудын V бага хурал, МУ-ын Ерөнхий сайд Н. Энхбаярын илтгэл УБ 2003 он

³ МУШУА-ФСЭЗ хүрээлэн “Монголын ардчиллын төлөвшил” УБ 2011 он 16ху үз

бэхжүүлэх, бататгахын тулд бид нэгэнт анхаарал тавих хэрэгцээ шаардлагатай тулгарч байна.

Мэргэжлийн судалгааны байгууллагуудын, Монголын ардчилалд шилжих үйл явц 1990-ээд оны дунд үе хүртэл харьцангуй сайн үр дүнтэй байж байгаад 90-ээд оны 2-р хагасаас хүсүүшгүй үр дагавар нь ихсэж, 2000 оноос хойш бүр зогсолт, ухралтууд гарах болж байгаа гэсэн дүгнэлтэд үндэслэн манай толгой эрдэмтэд үүнд яагаад ингэв? цаашид яах? гэх зэрэгт шинжлэх ухааны үүднээс тодорхой хариулт өгөх ёстойг сануулан бичиж байна⁴.

Ямартай ч болов ардчиллын ирээдүйг урьчилан хэлэхэд хэцүү бөгөөд ардчилал тийм ч амархан хэрэгжүүлдэг эд биш. Ардчиллын ирээдүй бүдэг байна⁵. Мартин Сланн Ардчиллын гуравдахь давалгааны үр дүнд ардчилалдсан орнуудын ардчилалд өгсөн "ардчилал ухралтад орохгүй гэсэн баталгаа байхгүй байна"⁶ гэсэн нийтлэг дүгнэлт ч бидэнд хамаарах болохыг санахад илүүдэхгүй юм.

Ардчилал яагаад хэрэгтэй вэ? Гэдгийг тодруулах Ардчиллын давуу талууд⁷ Монгол улсыг маань тууштай энэ замналаараа замнахад хүргэх нь зайлшгүй юм. Ингээд бид ардчилсан институтыг бэхжүүлж улмаар ирээдүйд өртөж болзошгүй тэдний дарамт шахалтуудыг эсрэг сөрөн зогсоход чиглэсэн арга хэмжээ авах нь зүйтэй⁸. Манай УИХ ба Засгийн газрын хоорондын харилцаанд янз бүрээр тайлбарлаж болох ойлгомжгүй байдлууд үргэлжилсээр байна⁹. Өнөөдөр энэ байдлын нэгээхэн хэсэг бөгөөд өдгөө бөгөөд цаашид дагуулж болох үр дагавар ихээрээ ач холбогдлоо өргөсөн тулгамдсан асуудал, бэрхшээл бол олонхгүй парламентын нөхцөл байдал болж байна.

Олонхгүй парламент гээж юу вэ?

Парламентат ёс нь төрийн тогтолцоо, эрх мэдэлд ард түмний хүсэл зориг илэрхийлэгдэж байх, ард түмнээс сонгогдсон төлөөлөгчдийн байгууллага нийтээр дагаж мөрдөх хуулийг тогтоож байх ёс юм. Ийнхүү төрийн төлөөлөгчдийн байгууллагын албан тушаалтаныг сонгодог болсоноор тухайн улсын төр засагт ард түмний төлөөлөл, оролцоо хяналт бий болон, төрийн эрх мэдэл ард түмнээс эхтэй байх тухай үзэл санаа бодит зүйл болон хувирах нөхцөл бүрэлдэв¹⁰. Энэхүү парламентат ёсны илэрхийлэл болсон, хууль тогтоох эрх мэдлийг хэрэгжүүлдэг төрийн төлөөлөгчдийн дээд байгууллага нь парламент юм.

Дэлхий дээр парламент буюу хууль тогтоох байгууллагыг үндсэн хуулийн хүрээнд хүлээн зөвшөөрсөн улс орон дийлэнх ихэнх юм. Парламентыг төлөөллийн байгууллага болох төрөлхийн шинжийг нь ашиглан олон ардчилсан бус дэглэмт улс орон хэлбэр төдий ч болов байгуулсан байна.

Эдгээр улс орны Парламентад нэг нам эвсэл холбоо дангаар олонх болоогүй тохиолдол олон ч, энэ нь гагцхүү үүтгэж буй асуудал, дагуулах үр дагавар, зайлшгүй шийдвэрлэх хэрэгцээгээрээ Парламентын засаглалтай улс оронд түлхүү анхаарлын төвд тавигдаж байна. Өөрөөр хэлбэл парламентаасаа засгийн газараа байгуулдаг улс төрийн тогтолцоо, эрхзүйн зохицуулалттай улс оронд энэ нь улс төрийн томоохон асуудал, тогтворгүй байдлыг дагуулж байна. Ийм ч учраас парламентын засаглалын сонгодог жишиг Англид энэ тохиолдолд /олонхгүй парламент үүссэн нөхцөлд/ улс төрийн хямралаас сэргийлэх, бодлогын үр ашигтай байдал, төр засгийн тогтвортой байдал, үр өгөөжийг судлан дээшлүүлэх зорилготой судалгааны байгууллага ажилладаг байна¹¹.

Парламентын засаглалд, ямар нэг улс төрийн нам (эвсэл эвсэл холбоо) парламент буюу хууль тогтоох байгууллагад дийлэнх олонх болоогүй тохиолдолд парламентыг Hung parliament гэж нэрлэдэг¹². Энэ ойлголтыг манай улсад "олонхгүй парламент" хэмээн орчуулан ойлгож байна. Иргэд олон нийт "хаан сонголт" хэмээн нэрийдэх нь ч бий.

"Олонхгүй парламент" гэх ойлголтыг шууд "Эвслийн Засгийн газар" хэмээн холбон ойлгох ойлголт манайд цөөнгүй байх бөгөөд төдий оновчгүй юм. Тодруулбал парламентад олонх байсан ч эвслийн засгийн газар байгуулагдсан жишээ дэлхийн зарим орнуудад, тухайлан манайд ч бий юм. Энэ нь олонхгүй парламентын үр дүнд үүссэн Засгийн газрыг нэрлэх оролдлого бололтой юм. Хэрвээ ийн нэрийдэхэд хүрвэл энд Канадын "Цөөнхийн Засгийн газар" гэх ойлголт нь логик ойлголтоор шууд бүрэн давхцан ойлгогдож байна.

⁴ МУШУА-ФСЭЗ хүрээлэн "Монголын нийгмийн өөрчлөлт" УБ 2013 он 232 ху үз

⁵ Мартин Сланн "Улс төрийн удиртгал" УБ 2007 он 112 ху үз

⁶ Мөн тэнд 116 ху үз

⁷ Роберт Дэл "Ардчиллын тухай" орчуулсан Ч. Энхбат, Д. Ганхуяг

⁸ МУШУА-ФСЭЗ хүрээлэн "Монголын ардчиллын төлөвшил" УБ 2011 он 16 ху үз

⁹ МУШУА-ФСЭЗ хүрээлэн "Монголын нийгмийн өөрчлөлт" УБ 2013 он 243 ху үз

¹⁰ УИХ, ТГ "Дэлхийн улс орнуудын парламент" УБ 2010 он 24 ху үз

¹¹ //http://www.instituteforgovernment.org.uk үз

¹² Hung parliament – http://en... Hung parliament үз

“Олонхгүй парламент” нь үүсэх боломжийн хувьд Пропорциональ, Холимог сонгуулийн системийг ашигласан нөхцөлд илүү өндөр бөгөөд энэ талаараа олон намын тогтолцоотой улс оронд элбэг тохиолдох нь бий. “Олонхгүй парламент”-ын тухайд сонгуулийн систем, намын системтэй холбон үзэх нь зайлшгүй бөгөөд энэ талаар дэлхий нийтэд дараах үзэл тогтжээ. Тухайлбал пропорциональ ТӨЛӨӨЛӨӨР СОНГОГДОХ ХУУЛЬ ТОГТООХ БАЙГУУЛЛАГАТАЙ мөн олон намын системийн үед, нийт суудлын дийлэнх олонхыг авсан ялагч нам ховор тохиолдох бөгөөд иймд “Hung parliament” нь тогтсон хэм хэмжээ, хэвшил болсон байдаг¹³.

Хоёр намын системтэй үед бүх нийтийн сонгуулийн үр дүнд нэг нам дийлэнх олонх болж улмаар шинэ засгийн газрыг маш хурдан байгуулагдах боломж өндөр байна. Энэ тохиолдолд “Hung parliament” үүсэх нь онцгой гаж тохиолдол бөгөөд магадгүй нарийн тооцоолсон хэрэг байж болох юм¹⁴.

Хэрвээ хууль тогтоох байгууллага нь хоёр танхимтай бөгөөд засгийн газар нь зөвхөн доод танхимын өмнө хариуцлага хүлээдэг бол “Hung parliament” нь зөвхөн энэ тэнхимтэй холбоотойгоор хэрэглэгдэнэ¹⁵. Дээр өгүүлсэнчлэн “Олонхгүй парламент” нь Парламентаас гүйцэтгэх эрх мэдлийг “төрүүлдэг” тохиолдолд асуудал дагуулдагийн хувиар энэ тохиолдлын хамгийн эгзэгтэй, сонирхолтой үйл явц нь Засгийн газрын бүрдэл, томилгоо байдаг юм. Hung parliament -ын үед нэг бол аль аль гол намууд жижиг гуравдагч этгээдтэй хамтран эвслийн засгийн газар байгуулахыг эрмэлзэх, нөгөөтэйгүүр бие даагчид болон гуравдагч хүчнээс өөрийг нь дэмжинэ гэсэн хүчиний итгэлд тулгуурласан, бусад хүчний дэмжлэгэнд суурилсан цөөнхийн засгийн газар үүсч болох юм. Хэрэв эдгээр хүчин чармайлт нь амжилтгүй болсон бол, Парламентыг тарааж улмаар эцсийн найдвар гарц нь шинэ сонгууль болж хоцордог¹⁶.

Берлиний улс төр судлаач Херффрид Мюнклер даяарчлалын нөхцөл дэх парламентын ардчиллын нэг томоохон асуудлыг анхааруулан заасан байна. Тэрээр өдгөөг хүртэлх парламентын ардчиллын гол давуу тал юу байв? Парламентын ардчилал шийдвэр гаргах үйл явцыг удаашруулж, ардчилсан зөвшилцөөнийг баталгаажуулж, буруу шийдвэр гаргах явдлыг хумисан гэжээ¹⁷. Өнөөдөр “Олонхгүй парламент”-ын томоохон үр дагаварын нэг нь ялимгүй олонхын холбоонд дулдуйдсан аливаа шийдлүүд цаашид дээр өгүүлсэн парламентын ардчиллын үндсэн давуу талыг үнэгүйдэлээхэд хүргэж болохоор байна.

Дээрхээс нэгтгэн үзэхэд олонхгүй парламент гэх ойлголт нь иргэдийн сонгосон төлөөллийн байгууллагаас засгийн газараа байгуулдаг улс оронд ихээхэн чухлаар тавигдах нь тодорхой байна. Онцлон өгүүлэхэд парламент дахь олонх бодлого, хөтөлбөрөө хэрэгжүүлэн засаглалын нөөц эрх мэдлийг эзэмшин хэрэгжүүлэх “олонхын ардчилал”-ын гол амин сүнс нь иргэдийн төлөөлөө сонгох сонгуулийн үр дүнд бий болсон төлөөллийн байгууллага дахь олонхыг иргэд нийтийн дийлэнхийн хүсэл сонирхол гэж үздэгт оршино. Иймд олонхгүй парламент бол засаглах эрх мэдлийг аль нэгэн улс төрийн намд олгоогүй иргэд нийтийн хүсэл сонирхол мөн ажээ.

Энэхүү засаглах, бодлого мөрийн хөтөлбөрөө хэрэгжүүлэх эрх мэдэл, зөвшөөрлийг иргэд аль нэг намд олгоогүй тохиолдолд яах вэ? гэдэг асуудал олонхгүй парламентыг судлах цаашдын гол асуудал болж байна.

“Олонхгүй парламент”-ын олон улс дахь туршлага, жишиг

Олонхгүй парламент Англи, Австрали, Швейцар, Канад, Итали, Грек зэрэг орнуудад хэд хэдэн удаа тохиолдож байсан байдаг.

Канадын хувьд сүүлийн 3 парламент (38, 39, 40) олонхгүй байсан бөгөөд тэд ийм нөхцөл байдлыг “hung parliament” гэж нэрлэдэггүй, харин “Цөөнхийн засгийн газар”, “Цөөнхийн парламент” гэж нэрлэдэг. Өөрөөр хэлбэл хуульд заасан олонхийн шалгуурыг давсан суудал бүхий нам байхгүй л бол бүгд цөөнхийн статуст орж байгаа хэрэг¹⁸.

Швед улсын хууль тогтоох байгууллагын өнгөрсөн бүтцэд аль ч нам парламентын олонх болж чадаагүй. Тэд ийм нөхцөлөөс гарахдаа парламент дахь хамгийн олон суудал бүхий намаа сөрөг хүчин болгосон буюу түүнээс доогуур суудалтай намууд нь зөвшилцөн эвслийн засгийн газар байгуулжээ. Одоо ч Шведийн парламент олонхгүйгээр үйл ажиллагаа явуулж байгаа бөгөөд нийт сонгогчдын 37,9

¹³ Hung parliament – http://en.wikipedia.org/wiki/Hung_parliament үз

¹⁴ Hung parliament – http://en.wikipedia.org/wiki/Hung_parliament үз

¹⁵ Hung parliament – http://en.wikipedia.org/wiki/Hung_parliament үз

¹⁶ Hung parliament – http://en.wikipedia.org/wiki/Hung_parliament үз

¹⁷ Удо Б. Баркманн “Монголын түүх, улс төрийн асуудлын тухай өгүүлүүд” ном 2012 оны өгүүлэл

¹⁸ [En.wikipedia.org - latest hung parliament](http://en.wikipedia.org/wiki/Hung_parliament) үз

хувийн санал авсан Социаль демократ нам болон Ногоон намын эвсэл Засгийн газраа байгуулсан байна¹⁹. Ийнхүү Шведэд цөөнхийн Засгийн газар ажиллаж байна.

Англид 1929 оны сонгууль анхны “Hung parliament”-ыг нөхцөлдүүлсэн юм. Үүнээс хойш бараг хагас зуун жилийн дараа буюу 1974 оны сонгуулиар нийтийн танхимд олонх тодорсонгүй. Уг сонгуулиар өмнөх Ерөнхий сайд Эдуард Гэйтын нам хамгийн олон суудалтай болсон боловч бусад жижиг намуудын итгэл дэмжлэгийн үр дүнд Харолд Уилсоны Хөдөлмөрийн нам цөөнхийн засгийн газар байгуулж ажиллав. 2010 оны Английн сонгууль төлөөлөгчидийн танхимд мөн л олонхийг гаргаж ирээгүй бөгөөд өдгөө эвслийн Засгийн газар байгуулагдан ажиллаж байна²⁰.

Австралийн парламент Вестминстерийн загварыг хуулбарласан байдаг. Тэд “hung parliament” –ыг парламентын доод танхимд Australian Labor Party, Liberal National coalition хоёрын аль нэг нь олонх болж чадахгүй байгаагаар ихэнхдээ ойлгодог. “Hung parliament” Австралийн холбооны түвшинд ховор тохиох бөгөөд үнэндээ энэ нь хоёр намын системтэй нь холбоотой юм.

Ийнхүү 1910 он, 2 намын систем Австралид бэхжээд байсан боловч “Hung parliament” хоёр удаа тохиосон байна. Эхнийх нь 1940 онд тохиосон бөгөөд Роберт Мензис бие даагчидаар дэмжүүлж Ерөнхий сайдаар томилогдсон ч 1941 онд бие даагчид нь Хөдөлмөрийн намыг дэмжсэнээр Жонн Картины засгийн газраар солигдсон байна.

Хоёрдахь нь 2010 оны холбооны сонгуулиар хоёр гол хүчин тэнцүү (72:72) суудал авсанаар тохиолджээ. Жүлия Гиллард бие даагчид болон Ногоон намын дэмжлэгтэйгээр өөрийн засгийн газраа эмхлэн байгуулж чаджээ.

Австралид сонгуулийн дараа бий болоод байгаа ниймэрхүү тодорхойгүй нөхцөл байдалд харьцангуй олон суудалтай намын лидерүүд “зохиомол олонх” бүрдүүлэхийн тулд бие даагчид эсвэл цөөн суудалтай жижиг намуудтай хэлэлцэх нь ёс мэт болжээ²¹.

Грекийн 2012 оны сонгуулийн үр дүн хууль тогтоох байгууллагад олонхийг бүрдүүлсэнгүй. Энэ үеийн Грекийн улс төр, эдийн засгийн байдал тогтворгүй байсаны гол буруутнуудыг иргэд улс төрийн намын удирдлагуудтай холбон үзэж байсантай олонх тодроогүйг холбож ойлгож болно. Грекийн Социалист хөдөлгөөний нам эвслийн засгийн газар байгуулахыг оролдсон ч бүтэлгүйтсэн бөгөөд тэдний хувьд шинэ сонгууль л гарц болсон юм²².

Hung parliament-ын нөхцөл байдалд гадны орнуудын олсон шийдэл гарц ихэвчлэн олонх болох хэмжээний аль нэг улс төрийн хүчинтэй эвсэх эвслийн засгийн газар байгуулах жишигтэй байгаа бөгөөд үүнд улс төрийн системийн онцлог, тухайн улс бүрийн биесээсээ үлгэрлэн хуулбарлах байдал нөлөөлсөн байх магадлал бий юм.

Нийтлэг түгсэн олонх болох хэмжээнд эвсэх шийдэл гарцуудыг дэлхий нийтэд судлаачид Хамгийн багаар мажоритар болох эвсэл (Minimal winning coalition), Минимум хэмжээ гэх мэт тохиролцооны зарчмуудад дурдсан байдаг. Эдгээр нэршил аль аль нь эвсэлд илүү байр сууринаас оролцох боломжтой нам хүчний тухайн кабинетэд өөрийн эрхийн төвлөрөлийг нэмэгдүүлж, засаглалын нөөцийг хуваалцах талуудыг багасгах зэрэг улс төрийн ашиг сонирхолтой нь холбогдож тайлбарлагдаж сайшаагддагаас бус тогтвортой, төрийн бодлогын чадамж зэргээр төдий сайн үнэлээгүйг цохон тэмдэглэх нь зүйтэй юм.

Монгол дахь олонхгүй парламент

Манай орны хувьд “Олонхгүй парламент” –гэсэн ойлголттой уялдуулан УИХ дахь “олонх”, “цөөнх”-ийг тодорхойлсон хуулийн томъёоллыг юуны өмнө дурдах нь зүйтэй юм. УИХ-ын тухай хуулийн 8 дугаар зүйлд Улсын Их Хурал дахь олонхи ба цөөнхийг тодорхойлсон байна. УИХ-ын тухай хуулийн 8.1-д Сонгуулийн дүнгээр Улсын Их Хуралд 39 ба түүнээс дээш суудал авсан нам, эвслийн бүлгийг Улсын Их Хурал дахь олонхи (цаашид “олонхи” гэх) гэнэ. 8.2-д Сонгуулийн дүнгээр Улсын Их Хуралд 38 ба түүнээс доош суудал авсан нам, эвслийн бүлэг, гишүүнийг цөөнх (цаашид “цөөнх” гэх) гэнэ²³. Цааш нь Улсын Их Хурал дахь олон цөөнхийн авсан суудлыг зөвхөн тухайн нам, эвслээс нэр дэвшин сонгогдсон гишүүдийн тоогоор тодорхойлох бөгөөд үүнд бие даан нэр дэвшинж сонгогдсон гишүүдийг оруулж тооцохгүй гэсэн байна.

¹⁹ <https://sweden.se/society/the-swedish-system-of-government/> үз

²⁰ en.wikipedia.org- lastest hung parliament үз

²¹ en.wikipedia.org- lastest hung parliament үз

²² en.wikipedia.org- lastest hung parliament үз

²³ Монгол Улсын Их Хурлын тухай хууль УБ 2006 он үз

Үүнээс манайд хуулиар “олонх”, “цөөнх” гэсэн хоёр статус бий бөгөөд нэгэнт аль ч нам эвсэл 39-өөс дээш суудал аваагүй тохиолдолд парламент дахь бүхий л нам эвсэл “цөөнх”-ийн статусд орох юм. УИХ-ын тухай хуульд олонх цөөнхийг тодорхойлоход орсон сонгуулийн дүнгээр гэсэн нь иргэд, сонгогчидын төр засагаа байгуулах үндсэн хуулийн зарчмын санаа байх нь гарцаагүй.

Нэгэнт 39 суудлаас дээш суудалтай нам эвсэлд Засгийн газраа байгуулах, бусад нөөцийн эрх боломж ирж байна гэж үзвэл өнөөдрийн манай улс төр дэх нэгэнт тогтсон ухамсарт энэхүү боломж, эрхийг 38-аас доош суудал бүхий нам эвсэлд шууд хамааруулан ойлгох хэвшил тогтож байх шиг. Иймд чухамхүү олонхгүй парламентын үед олонхтой парламент Засгийн газрыг байгуулахад өрнөхөөс өөр хууль эрхзүй, улс төрийн харилцаа өрнөх хэрэгцээ, зохицуулалтын шаардлага байж болохыг ч үгүйсгэхгүй. Энэ нь сонгуулийн суурь философи зарчим, Монгол улсын Үндсэн хуулийн гуравдугаар зүйл дэх засгийн бүх эрх ард түмний мэдэлд байж сонгож байгуулсан төлөөлөгчдийн байгууллагаараа дамжуулан энэ эрхээ эдлэх зарчим мөн үүнийг баталгаажуулсан УИХ-ын тухай хуулийн наймдугаар зүйлийн “...сонгуулийн дүнгээр...” гэсэн зарчим үг өгүүлбэртэй илүү нийцтэй юм.

Манайд олонхгүй парламент үүссэн тохиолдолд гарах гарцыг хуулийн хүрээнд Үндсэн хуулийн 33.1.2 дахь заалтаар хамгийн олон суудалтай нам, эвсэл бусад нам, эвсэлтэй зөвшилцөн Ерөнхий сайдад нэр дэвшүүлэх тухай заалтаар хардаг. Хэрэв “...хамгийн олон суудалтай нам, эвсэл зөвшилцөж чадаагүй бол Улсын Их Хуралд суудалтай бусад нам эвсэл зөвшилцөн нэр дэвшүүлсэн хүнийг Ерөнхий сайдаар дэвшүүлэх...” гэснээр нэг талаараа энэхүү олонхгүй парламентын тохиолдолд хамгийн олон суудалтай намаас бусад нам эвсэлд ч Засагийн газрыг эмхлэн байгуулах, бүтцэд орох боломж, мөн нөгөө талаараа хамгийн олон суудалтай намыг парламент дахь сөрөг хүчин болгож болох эрсдэлийг ч нээлттэй орхисон байх юм.

Үүнээс үзэхэд хамгийн олон суудалтай нам эвсэл парламент дахь сөрөг хүчин болох улс төрийн үйл явц, зөвшилцөл байж болохыг үгүйсгэхгүй. Чухам хуулийн хүрээнд хэрхэн зөвшилцөх ажлыг эхлүүлэх чигийг Үндсэн хуулийн 33.1.2-д “хамгийн олон суудалтай нам”-д өгсөн хэрэг.

Олонхгүй парламентын засаглах, бодлого мөрийн хөтөлбөрөө хэрэгжүүлэх эрх мэдэл, зөвшөөрлийг иргэд аль нэг намд олгоогүй тохиолдолд яах вэ? гэсэн үндсэн асуудал маань манайд олонхдох хамаарах улс төрийн эрх мэдэл, засаглалын нөөц боломжийг “олонх болоогүй цөөнхөд” шууд хамааруулж ойлгож явах уу гэсэн нэмэлт асуулт дагуулж байна.

Нэгэнт иргэд нийтээр даган мөрдөх хууль тогтоох эрхэм үүрэгтэй, иймийн учир нийгэм нийтийн төлөөллийг тусгах эрмэлзэл бүхий холимог сонгуулийн системээр байгуулагдсан парламентад ийнхүү нэг нам, улс төрийн хүчин дангаар олонх болохгүй байгаа нь манай парламентын өмнө олон намын систем бодитой орших, тэр тусмаа хоёроос доошгүй нам үйл ажиллагаа нь хүчтэй, харьцангуй олонхын дэмжлэг хүлээсэн байх хэмээх шалгуурыг багтаасан орчин үеийн парламентын хөгжилтэй хөл нийлж чадах эсэх сорилт болж байна. Иймд парламентад ёс өөрт нь байж болох сөрөг талыг нь эрх зүйн аргаар зохицуулж эерэг талыг нь баяжуулах байдлаар ашиглах нь парламентад ёс бүрэн хэмжээгээр тогтсоны илэрхийлэл болох учиртай²⁴ юм.

Манайд “Олонхгүй парламент” –ын түүх тохиолыг хайвал 2004 он, 2012 оны сонгуулиар бий болсон байх бөгөөд харин “Эвслийн Засгийн газар”-ын тохиол 2004-2008 оны хооронд байгуулагдан ажиллаж байсан Ц.Элбэгдорж, М.Энхболдын Засгийн газар, мөн 2008 онд байгуулагдсан С.Баярын Засгийн газар, түүний бүтэц бүрэлдэхүүнээр үргэлжилсэн С.Батболдын Засгийн газар, 2012 оны сонгуулийн дараах Н.Алтанхуягийн тэргүүлсэн засгийн газар, одоо бүрэн эрхээ хэрэгжүүлж буй Ч.Сайханбилэгийн Засгийн газруудыг нэрлэж болно.

Ингээд парламентад олонх тодроогүйгээр эвссэн Засгийн газар болох 2004, 2012 оны сонгуулийн дараах Засгийн газруудыг тоймлоё. Энэ тохиолдолуудад хэрхэн гарц олж, асуудал нөхцөл байдлыг шийдвэрлэж байсан нь нэлээд сонирхолтой ч, нэгэнт тогтсон хэвшилгүй байгаа юм. Энэ нь ихэнхдээ тухайн үеийн улс төрийн нөхцөл байдал, улс төрийн нам, лидерүүд хоорондын харилцаанаас хамааралтай байж ирсэнтэй шууд холбоотой байж мэдэх юм.

2004 оны сонгуулийн дүнд парламент дахь хоёр том нам аль аль нь олонх болж чадсангүй. Тэд энэ нөхцөл байдлыг хэнд нь ч засагийн эрх мэдлийг хэрэгжүүлэх эрх өгөөгүй, хэн хэн нь тэгш оролцох боломжтой гэж харсан байх үндэстэй байгаа юм. Ямартай ч 4 жилийн хугацааг адил тэнцүү жилээр хувааж УИХ-ын дарга, Ерөнхий сайдын суудалд тохирсон. “Эх орон Ардчилал” эвсэлээс Ц.Элбэгдоржийн тэргүүлсэн Засгийн газар үйл ажиллагаагаа явуулж нэг жил өнгөрсөн хугацаанд эвсэл задарч Ерөнхий сайд Ц.Элбэгдорж өгцөрсөн юм. Ийнхүү 2005 оноос МАН-ын М.Энхболдын

²⁴ УИХ, ТГ “Дэлхийн улс орнуудын парламент” УБ 2010 он

Засгийн газар байгуулагдсан байдаг. М.Энхболдын Засгийн газарт АН албан ёсоор хамтрахгүй гэсэн боловч тэдний зарим гишүүд кабинетад хамтарч ажиллаж байсан байна.

Энэ тохиолдолд олонх болоогүй улс төрийн намууд ирэх сонгууль хүртэлх хугацааг хоёр жилээр хувааж тохирсон нь нэг талаараа аль аль нь дангаар засаглах боломжгүй, нөгөө талдаа аль аль нь засаглаж болох хувилбар гэж харсан байж болох юм. Гэвч энэ шийдэлд өнөөдрийн пактаас ялгахад тэр үеийн парламентад хоёр гол намын аль нэгийг олонхын хэмжээнд хүргэх суудалтай гуравдагч нам хүчин байгаагүй, хэдийгээр байлгаж болох ч улс төрийн тогтвортой бааз байж чадахгүй байсан явдал нөлөөлсөн байж болох юм.

2012 оны сонгуулийн дүн, хууль тогтоох байгууллагын олонх суудлыг аль нэг нам эвсэлд өгсөнгүй. Ийнхүү Hung parliament манай улсад хоёрдахь удаагаа тохиолоо. Энэ удаад эрх баригч улс төрчид, хуульчид бусад судлаачид гарцыг олонх болох хэмжээнд намтай (нэг ч байж болно) зөвшилцөх хэмээн олжээ.

Энэ удаад дээрх гарц, шийдлүүдийг гаргахад баримталсан хуулийн зохицуулалтаа улс төрийн намууд, “тэдний” судлаач хуульчид олон янзаар тайлбарлан маргацгааж байсныг дурдах нь илтгэлийн цаашидын ач холбогдолд холбоотой юм.

Өнөөгийн олонхгүй парламентын гарцыг өмнөх 2004 оны шийдвэртэй харьцуулахад мэдээж хэрэг өөр байна. Энэ нь олонх болох хэмжээнд хүргэх суудал бүхий улс төрийн хүчин байсантай холбоотой ч байж болох юм. Ямартай ч энэ удаагийн зөвшилцөл олон нийт, улс төрчид, судлаачдын дунд олон олон таамаг дагуулсан юм.

Одоо байгуулагдах Засгийн газрын бүтцэд сөрөг хүчин байсан МАН хамтран орох тухай улс төрийн нөхцөл, үйл байдлыг ажиглахад Олонхгүй парламентын зөвшилцөх талаар сонирхолтой ч, төдий сайнгүй дүр төрх ажиглагдаж байна.

Өмнөх огцорсон Засгийн газрын бүтцэд МАН-ыг багтаагаагүй нь хамгийн олон суудалтай АН-ын тайлбараар зөвшилцсөн болж, МАН-ын тайлбараар зөвшилцөөгүй болж байсан юм. Харин өнөөгийн шинэ Засгийн газрын бүтцэд МАН-ыг хамтруулах нь хамгийн олон суудалтай АН-ын хувьд олонхгүй парламентын тохиолдолд ҮХ-ийн 33.1.2. дахь заалтын дагуу “зөвшилцөн хамтрах” санаа гарч байна. Өнөөгийн Засгийн бүтцэд өмнөх Засгийн газрын үе дэх сөрөг хүчин байсан МАН-ыг хамтруулах нь цаашидын олонхгүй парламентад шинэ жишиг тогтоох явдал байж болно. Өөрөөр хэлбэл парламентад аль нэг нам олонх болоогүй тохиолдолд УИХ-д суудал бүхий намууд Засгийн газарт бүгд хамтран суудалтайгаа тэнцүү хэмжээний жин дарах жишиг байж болохоор байна. Чухам ийм жишиг тогтох нь орчин үеийн ардчилал, парламентад ёсны хэрэгцээ шаардлагад нийцэх алхам ч байж болох гэж судлаач бид харж байна.

Гэвч энэхүү тохиолдлыг нөлөө бүхий улс төрчид өөр өөрөөр харж байгааг дурдах нь зүйтэй юм.

Өнөөгийн Засагт хамтрах тухайд МАН-ын нөлөө бүхий гишүүн, УИХ-ын гишүүний арианаас дээрх жишигийг цаашид үгүйсгэх хандлагатай гэмээр яриа гарч байна. Харин АН-ын томоохон улс төрч, УИХ-ын гишүүний хувьд цаашид дээрх жишигийг сайшаан дэмжих хандлага ч харагдаж байна. Ямартай ч олонхгүй парламентын үед өрнөх улс төрийн үйл явцыг тоймлон өгүүлэхэд ийм байгаа юм.

Дээрх улс төрийн үйл байдал, олонхгүй парламентын үе дэх шийдлүүдээс дүгнэхэд манайд олонхгүй парламентын нөхцөл дэх хууль эрхзүйн орчин, зохицуулалт хомс байгаа, иймд улс төрийн нам, гишүүд лидерүүдийн тохироо, нөлөөллийн түвшинд асуудал яригдаж шийдэгдэж байгаа нь илт байна.

Олонхгүй парламентын нөхцөлд гарах гарц, хууль эрхзүйн холбогдох гол зохицуулалт манайд ҮХ-ийн 33.1.2, УИХ-ын тухай хуулийн 8.1.8.2,8.3 мөн 9-р зүйлүүдээр тодорхойлогдох юм.

Парламентад олонх бүрэлдээгүй тохиолдолд гарах гарцын процесс талдаа, боломжийн дэлгэрэнгүй заалт нь “УИХ-д олонх суудал авсан нам эвсэлтээс нэр дэвшүүлсэн хүнийг, аль ч нам эвсэл олонхийн суудал аваагүй бол хамгийн олон суудал авсан нам эвсэл бусад нам эвсэлтэй зөвшилцөн нэр дэвшүүлсэн хүнийг,хэрэв хамгийн олон суудал авсан нам эвсэл бусад нам эвсэлтэй зөвшилцэж Ерөнхий сайдад нэр дэвшүүлж чадаагүй бол УИХ-д суудал авсан нам эвсэл зөвшилцөн олонхиороо нэр дэвшүүлсэн хүнийг Ерөнхий сайдаар...”²⁵ гэсэн Ерөнхийлөгчийн бүрэн эрхэд хамаарах заалт байна. Ер нь энэ тохиолдолд дээрхээс өөр барьцтай заалт үгүй байна.

Олонхгүй парламентыг нөхцөлдүүлсэн сонгуулийн үр дүнг иргэд хэлцэн ярилцаж энэ байдалд хүргээгүй болохоор энэ яалт ч үгүй иргэдийн хүсэл зориг “хаан сонголт” мөн. Иргэдийн сонголтыг хууль тогтоох байгууллагад үнэн бодитой тусгах эрмэлзэлээр бид холимог сонгуулийн системийг

²⁵ Монгол улсын Үндсэн хууль 1992 он

нутагшуулж эхэлсэн. Гэтэл пропорциональ болон холимог системүүд парламентад нийгмийн тэгш төлөөллийг хангах, иймээс жижиг намуудад боломж олгох, улмаар эвслийн засгийн газар байгуулснаар бас гүйцэтгэх засаглал дахь төлөөллийг өргөтгөх сайн талтай нь үнэний хувьтай²⁶.

2004, 2012 оны сонгуулиар олонх тодроогүй сонгуулийн өмнөх байдал, хүчний харьцааг үзвэл МАН/хуучин МАХН/-ын эсрэг хүчин, блокын хүч, нягтрал, эсвэл түүний /МАН-ын/ хүчний сарнилаас хамааралтай байна. Ерөнхийлбөл МАН-ын улс төрийн хүчний байдалтай аль аль тохиолдол нь ямар нэг байдлаар холбогдсон байх юм. Тухайлбал 2004 оны сонгуульд 1990-ээд оноос хойш үүссэн улс төрийн нам хүчнүүд нэгдэж орсон бол 2012 оны сонгуульд МАН задарч МАХН тусдаа бие даан сонгуульд орсноор нөхцөлдсөн байна. Үүнээс дүгнэхэд улс төрийн ууган хүчин МАН-ын улс төрийн нөлөө, дэмжлэг бааз нэгдсэн хүчтэй байж, шинэ хүчнүүдийн дэмжлэг бааз бүрэлдэж буй нь нөлөөлж байсан нь тодорхой байна.

Цөөнгүй сонгуулиар хоёр нам л Парламентад голлож ирсэн манай улс төрийн нөхцөл байдалд сонгуулийн систем холимог болсон эхний тохиолдолд аль ч нам олонх болоогүй нь улс төрийн намуудын төлөвшилийн нэг том шалгуур байсан гэж үзэж болох юм. Хэдийгээр сонгуулийн системтэй нь холбож болох ч зарим намуудын задрал, маргаан талцал мөн Засгийн газарт хамтрах хийгээд түүнээс гарах гэх мэт тодорхойгүй, ойлгомжгүй улс төр эцэстээ улс төрийн намуудын төлөвшилд холбогдох эдгээр асуудлууд багагүй нөлөөлсөн болох нь гарцаагүй.

Сонгуулийн системийн холимог тогтолцоогоор сонгууль явуулахад хууль тогтоох байгууллагад олон намын төлөөлөл орж ирэх боломж өндөр байдаг. Энэ ч утгаараа нэг намын авах суудлын тоо парламентын нийт суудлын тэн хагасаас илүү байх боломжийг хумих буюу урвуу хамааралтай байдаг. Тиймдээ ч өмнө хэлсэнчлэн ийм системийн үед “Олонхгүй парламент” үүсэх магадлал өндөр байдгийг дурдсан. Ингэхээр өнөөдрийн “Олонхгүй парламент”-ын нөхцөлдсөн шалтгааныг улс төрийн намуудын сонгуулийн өмнөх үйл байдал, сонгуулийн системтэй холбож үзэх нь зайлшгүй юм.

Ямартай ч ардчилсан улс төрийн системийн үед сонгууль юуны өмнө сонгогчийг төлөөлөн сонгогдогсдын засаглах эрх мэдлийг хязгаарлаж, алба хашсан хугацааны үйл ажиллагааных нь төлөө хариуцлага тооцдог²⁷. Иймд сонгуулийн үр дүнд парламентад аль нэг намыг олонх болгон нөхцөлдүүлээгүй нь улс төрийн намууд, тэдгээрийн бодлого үйл байдалд иргэдийн өгч буй таагүй үнэлгээ гэж үзэх нэг талтай юм. Мэдээж хэрэг энэ сонгуулийн системтэй холбоотой болохыг ч мөн дахин тэмдэглэе. Ийнхүү “Олонхгүй парламент” нь иргэдийн сонголт, оюун санааны зүгээс “Бүгдээрээ хэлэлцвэл буруугүй” гэсэн сонголт байх нь гарцаагүй бөгөөд нөгөө талаараа улс төрийн тогтолцоонд улс төрийн зөвшилийг санал болгож байгаа хэрэг гэж үзэхэд хэтрүүлэггүй юм.

Сонгуулийн систем нэг үгээр иргэдийн үнэлэмж баримжааг төлөөллийн институтад суудал болгон хувиргадаг механизм юм²⁸. Иймд сонгуулийн үр дүнд төрийн эрх барих дээд байгууллага болох хууль тогтоох байгууллагад олонх бий болоогүй нь иргэдийн үнэлэлт дүгнэлт гэдгийг дахин цохон тэмдэглэе. Энэ тохиолдолд иргэдийн сонголтыг хөдлөшгүй хүчин болгох шаардлага, санаа УИХ-ын тухай хуулийн олонх цөөнхийг тодорхойлох 8.1, 8.2 заалтуудад тусгагдсан “сонгуулийн дүнгээр” гэх үг мөн юм. Гагцхүү энэ үг үндсэн хууль дахь “Засгийн бүх эрх ард түмний мэдэлд байна” гэсэн өгүүлбэр ардчиллын мөн чанарыг тээж буй үг байж болох юм. Үүгээр зогсохгүй Улсын Их Хурал дахь олонх цөөнхийн авсан суудлыг зөвхөн тухайн нам, эвслээс нэр дэвшин сонгогдсон гишүүдийн тоогоор тодорхойлох заалт байгаа нь мөн л энэ үндсэн хуулийн зарчмыг дээдэлсэн хэрэг.

Ер нь судлаач эрдэмтэдийн бүтээл туурвилд Вестминстерийн загвар сайнаар дурдагдах цаг өнгөрсөн мэт. Аренд Лейпхарт “Ардчиллын хэв загвар” бүтээлдээ “Олонхийн ардчилал” нэрийн доор Вестминстер ардчилалд таатай хандаагүй юм²⁹. Вестминстерийн гэгдэх эл системийг ихэнх ном зохиолд засгийн газар давамгайлсан хэмээн үздэг. Вестминстер загвар нь парламентын засаглалын үед эрх мэдэл хуваарилах онолыг хэрэглээгүй тохиолдол бөгөөд парламентад ялсан намаас засгийн газрыг байгуулдаг бодит үнэн байдаг ажээ. Ингэснээр парламентын олонх, засгийн газар, ялсан намын удирдлага гурвуул нэг хүний гарт төвлөрөх бололцоог олгодог байна³⁰. Магадгүй Вестминстерийн дээрх пактаас түүний сонгодог жишээ гэгддэг Британийг “сонгууль дарангуйлал”³¹ хэмээн тэмдэглэсэн нь байх юм.

²⁶ Ё. Довчин “Харьцуулсан улс төр” УБ 2006 он 226 ху үз

²⁷ Ё. Довчин “Харьцуулсан улс төр” 2006 он. Хуудас 221 үз

²⁸ Ё. Довчин “Харьцуулсан улс төр” 2006 он. Хуудас 221 үз

²⁹ Аренд Лейпхарт “Ардчиллын хэв загвар”

³⁰ О. Машбат “Бонноос Вестминстерийн зүг” 2007 он

³¹ Lord Hailsham 1978, 127

НОМ ЗҮЙ

1. МУ-ын Үндсэн хууль УБ 1992 он
2. МУ-ын Засгийн газрын тухай хууль УБ 1993 он
3. Монгол Улсын Их Хурлын тухай хууль УБ 2006 он
4. МУШУА-ФСЭЗ хүрээлэн “Монголын ардчиллын төлөвшил” УБ 2011 он
5. МУШУА-ФСЭЗ хүрээлэн “Монголын нийгмийн өөрчлөлт” УБ 2013 он
6. Мартин Слани “Улс төрийн удиртгал” УБ 2007 он
7. Арэнд Лийпхарт “Ардчиллын хэв загвар”
8. Роберт Даль “Ардчиллын тухай”
9. Ё.Довчин “Харьцуулсан улс төр” УБ 2006 он.
10. О. Машбат “Бонноос Вестминстерийн зүг” УБ 2007 он
11. МУТСНХолбоо “Ардчилал: Асуудал, Эрэл, Шийдэл” УБ 2012 он
12. Г. Чулуунбаатар “ XX-XXI зууны зааг үеийн Монголын нийгэм, иргэншлийн өөрчлөлт” УБ 2008 он
13. Удо Баркманн “Монголын түүх, улс төрийн асуудлын тухай өгүүлүүд” ном 2012 он
14. МУИС, Улс төр судлалын тэнхим “Улс төрийн шинжлэх ухаан” УБ 2010 он
15. Ж. Төртөгтох “Парламент судлалын гарын авлага” УБ 2010 он
16. УИХ-ын Тамгын газар “Дэлхийн улс орнуудын парламент” УБ 2010 он
17. Улс Төрийн Боловсролын Академи “УТБА-ийн лекцийн эмхэтгэл” II УБ 2004 он
18. [En.wikipedia.org](http://en.wikipedia.org)- latest hung parliament
19. <http://www.instituteforgovernment.org.uk/>
20. Hung parliament – [http// en..... Hung parliament](http://en.wikipedia.org/wiki/Hung_parliament)
21. <https://sweden.se/society/the-swedish-system-of-government/>
22. <http://www.instituteforgovernment.org.uk/publications/programme-effective>
23. <http://www.instituteforgovernment.org.uk/our-work/parliament-and-political-process/making-coalition-government-work#sthash.sEGt2HAO.dpuf>
24. <http://www.instituteforgovernment.org.uk/our-work/parliament-and-political-process/government-renewal>
25. http://en.wikipedia.org/wiki/Minority_governments_in_Canada
http://en.wikipedia.org/wiki/Minority_government